

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI DAXİLİ İŞLƏR NAZİRLİYİ

POLİS AKADEMİYASI

ƏYANİ TƏHSİL

«CİNAYƏT PROSESİ» KAFEDRASİ

M Ü H A Z İ R Ə

Mövzu № 11/1. «İstintaq hərəkətləri»

vaxt - 12 saat:
mühazirə - 4 saat:
seminar - 4 saat:
təcrübə - 4 saat:

Tərtib etdi: «Cinayət prosesi» kafedrasının
rəisi, polis polkovniki

SƏYYAD AĞAYEV

Mühazirə kafedranının iclasında müzakirə edilməklə bəyənilmişdir.

PROTOKOL № ____ « ____ » _____ 2021-ci il.

BAKİ – 2021

MÜHAZİRƏNİN PLANI:

GİRİŞ:

1. İstintaq hərəkətlərinin anlayışı, növləri və əhəmiyyəti.
2. Dindirmə və üzleşdirmə istintaq hərəkətlərinin aparılması.
3. Baxış, meyitin qəbirdən çıxarılması və şəxsi müayinə istintaq hərəkətlərinin keçirilməsinin xüsusiyyətləri.

NƏTİCƏ:

ƏDƏBİYYAT:

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası. Bakı şəh. 12 noyabr 1995-ci il. mad. 66.
2. Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosessual Məcəlləsi. Bakı 2021-ci il. mad. 134, 226-295, 236-23
3. Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi. «Hüquq ədəbiyyatı» nəşriyyatı. Bakı – 2021 maddələr: 293, 294, 298.
4. Azərbaycan Respublikasının «Polis haqqında» Qanunu. Bakı şəh. 28 oktyabr 1999-cu il. mad: 3, 4, 14,15,19, 21-25.
5. Azərbaycan Respublikasının əməliyyat-axtarış fəaliyyəti haqqında» Qanun. Bakı şəh. 27 oktyabr 1999-cu il.
6. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 22 fevral 1998-ci il tarixli «İnsan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının təmin edilməsi haqqında» Fərmanı.
7. C.H.Mövsümov «Cinayət prosesi». Dərslik. Bakı, 1989. səh, 158,177.
8. Mirağa Cəfərquliyev «Azərbaycan Respublikasının Cinayət prosesi». Dərslik. Bakı, 2005.
9. Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin Kommentariyası. «Digesta» nəşriyyatı. Bakı, 2007.
- 10.Q 48-001-12, 19.09.2012.Polisin nəzarəti altına vermə və ev dustaqlığıqətimkan tədbirlərinin tətbiq edilməsi qaydaları haqqında Təlimatın təsdiq edilməsi barədə.
- 11.N.H. Bayramov.Həbs qətimkan tədbirlərinin tətbiqi ilə əlaqədar qərarların İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsi presedent təcrübəsinə uyğunlaşdırılması metodikası (metodiki vəsait) Bakı- 2012
- 12.Həbs yerlərində saxlanılan şəxslərin hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu.16.07.2012
13. Cinayət prosesi fənn proqramı Bakı 2018

14. Firuzə Abbasova “Cinayət prosesi” Dərslik. Ümumi hissə. Bakı 2021” Zərdabi LTD” MMC, 2012, 416 s.

15. Cinayət prosesi. Məsələlər Toplusu N. Əliyev, S. Ağayev, A. Mikayılov, İ. Eyyubov, V. Qasımov, Bakı: Mütərcim, 2014-216 səh.

GİRİŞ

Azərbaycan Respublikasının hüquq sisteminin ən vacib tərkib hissələrindən biri olan cinayət-prosessual qanunvericilik bütövlükdə cəmiyyətin və ayrı-ayrı fərdlərin mənafeyi baxımından çox önəmli əhəmiyyəti olan dövlət fəaliyyəti istiqamətlərindən birinin - cinayət işləri üzrə ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsinin qaydalarını müəyyən edir. Cinayət işləri üzrə ədalət mühakiməsinin qanunvericiliyin bütün tələblərinə riayət edilməklə həyata keçirilməsi insan hüquq və azadlıqlarının qorunmasında müstəsna əhəmiyyətə malikdir. Cinayət-prosessual qanunvericilik, törədilmiş hər bir cinayət əməlini vaxtında, hərtərəfli və obyektiv araşdırılmasını təmin etməklə şəxsiyyəti, cəmiyyəti və dövləti ictimai-təhlükəli qəsdlərdən qoruyur, cinayət törətmiş hər bir şəxs barəsində cinayət təqibinin hüquqi çərçivəsini müəyyən etməklə insan hüquq və azadlıqlarının əsassız məhdudlaşdırılmasının qarşısını alır.

İstintaq hərəkətləri cinayət-prosessual qanunvericiliyin tələblərinə müvafiq surətdə keçirilməklə təhqiqatçı, müstəntiq və prokuror tərəfindən cinayət təqibi üçün əhəmiyyət kəsb edən halların və faktların bilavasitə qavranılmasını təsdiq edən prosesual hərəkətlərdir.

Cinayət prosesində istintaq hərəkətləri bir qayda olaraq ibtidai araşdırma mərhələsində aparılmaqla sübutların əldə edilməsinə yönəlmişdir.

Beləliklə, mühazirədə cinayət prosesini həyata keçirən orqanlar tərəfindən sübut kimi qəbul olunan istintaq hərəkətlərinə ayrı-ayrı

baxılacaq və onların prosesual qaydada keçirilməsini tənzimləyən normalar təhlil olunacaqdır.

Sual 1. İstintaq hərəkətlərinin anlayışı, növləri və əhəmiyyəti.

İstintaq hərəkətləri – cinayət işi üzrə əhəmiyyət kəsb edən məlumatların aşkar edilməsi, toplanması və yoxlanması məqsədilə təhqiqatçı, müstəntiq və ya prokuror tərəfindən cinayət-prosessual qanunvericiliyə uyğun həyata keçirilən prosesual fəaliyyətdir. İbtidai istintaq zamanı sübutların aşkar edilməsi, yoxlanması və dəqiqləşdirilməsi müstəntiq və təhqiqat orqanı tərəfindən aparılan istintaq hərəkətləri nəticəsində həyata keçirilir. Cinayət-prosessual qanunvericiliyində aşağıdakı istintaq hərəkətləri nəzərdə tutulub:

1. Baxış (hadisə) yerinin, ərazinin, binanın, sənədlərin, əşyaların, meyidin (CPM-nin 236-cı maddəsi).
2. Şəxsi müayinə (CPM-nin 238-ci maddəsi: təqsirləndirilən şəxsin, şübhəli şəxsin, şahidin, zərərçəkmiş şəxsin).
3. Şəxsin və ya əşyaların tanınması: (CPM-nin 239-241-ci maddələri).
4. Götürmə: əşyaların, sənədlərin, poçt-teleqraf korrespondensiyasının (CPM-nin 242-247-ci maddələri).
5. Axtarış: mənzildə, müəyyən bir ərazidə, şəxsi axtarış. (CPM-nin 242-247-ci maddələri).
6. Əmlak üzərinə həbs qoyulması (CPM-nin 242-247-ci maddələri).
7. Poçt, teleqraf və digər göndərişlər üzərinə həbs qoyulması (CPM-nin 255-258-ci maddələri).

8. Telefon və digər qurğularla aparılan danışıqların, rabitə və digər texniki vasitələrlə ötürülən məlumatların ələ keçirilməsi (CPM-nin 259-cu maddəsi).

9. Maliyyə əməliyyatları, bank hesablarının vəziyyəti və vergilərin ödənilməsi barədə məlumatlar daxil olmaqla şəxsi, ailə, dövlət, kommersiya və ya peşə sirrini təşkil edən məlumatların ələ keçirilməsi (CPM-nin 259.3-cü maddəsi).

10. Meyidin qəbirdən çıxarılması (eksqumasiya) (CPM-nin 237-ci maddəsi).

11. Dindirmə, üzləşdirmə və ifadəni yerində yoxlama (CPM-nin 226-235,260-261 maddələri).

12. İstintaq eksperimenti (CPM-nin 262-263-cü maddələri).

14. Ekspertiza və ya tədqiqat üçün nümunələri götürmə (CPM-nin 264-276-cı maddələri).

Yuxarıda sadalanan istintaq hərəkətlərinin hansı ardıcılıqla aparılması cinayət-prosessual qanunda nəzərə tutulmayıb. Bu hərəkətlər cinayət işinin mahiyyətindən və şəraitindən asılı olaraq, aparıla bilər. İstintaq hərəkətlərinin keçirmə yeri müstətiqin və təhqiqat orqanı tərəfindən təyin edilir.

İstintaq hərəkətləri gündüz vaxtı aparılır. Müstəsna hallarda, izlərin silinməsi, cinayətkarların qaçıb gizlənməsi və yaxud ağır nəticələr yaranma təhlükəsi əmələ gələndə istintaq hərəkətləri gecə keçirilə bilər.

İstintaq hərəkətləri keçirilərkən alınan nəticələr prosesual qaydada protokol tərtib etmə vasitəsi ilə sənədləşdirilir. Protokolda aparılan istintaq hərəkətinin yeri və tarixi, protokolu tərtib edən şəxsin vəzifəsi və soyadı, istintaq hərəkətinin başlama və qurtarma vaxtı və istintaq hərəkətinin nəticələri qeyd edilir. Əgər istintaq hərəkəti apararkən texniki vasitələrdən istifadə olunarsa, həmin vasitələrin adı, texniki göstəriciləri, harada istifadə etdikləri qeyd edilir. Bu zaman qeyd edilməlidir ki, iştirakçılar texniki vasitələrin tətbiq edilməsi barədə xəbərdar olunublar,

protokol işdə iştirak edən şəxslərə uçadan oxunur və əgər onlar tərəfindən qeydlər və əlavələr olunmursa, iştirakçılar tərəfindən imza edilir. Protokol müstəntiq tərəfindən, dindirilən şəxs və mütəxəssis, tərcüməci, hal şahidləri və başqa iştirakçılar tərəfindən imza edilir.

Protokola fotosəkillər, video və səs yazmaları, sxemlər, plan, götürülmüş izlər və s. əlavə olunur (Azərbaycan Respublikası CPM-nin 134 maddəsi). Protokol istintaq hərəkətinin keçirildiyi vaxt, yaxud həmin istintaq hərəkəti qurtaran kimi tərtib edilir.

İstintaq hərəkətinin protokolları cinayət prosesini həyata keçirən orqanın cinayət təqibi üçün əhəmiyyət kəsb edən halların bilavasitə qavranılmasını təsdiq edən, Cinayət-Prosessual Məcəlləyə uyğun yazılı formada tərtib edilmiş sənədlərdir.

Protokollarda istintaq hərəkətlərinin gedişi və nəticələri əks etdirilməklə yanaşı, məsələn, axtarış və ya götürmə protokolunda müşahidə edilmə ardıcılığına görə bütün aşkar olunanlar, götürülmüş əşyaların sayı, ölçüsü, çəkisi, fərdi əlamətləri və s. xüsusiyyətləri təsvir edilməlidir.

Cinayət təqibi üzrə əhəmiyyət kəsb edən faktların (halların) istintaq hərəkətlərinin protokollarında düzgün əks etdirilməsinə şübhələr yarandıqda, həmin sübutun yoxlanılması məqsədilə istintaq hərəkətinin keçirilməsində iştirak edən hal şahidləri şahid qismində dindirilə bilərlər.

İstintaq hərəkətlərinin protokolları qeydiyyatdan keçirilməlidir. İstintaq hərəkətlərinin protokolları dərhal və ya bütün hallarda istintaq hərəkətinin aparıldığı gündən sonrakı iş günündən gec olmayaraq müəyyən edilmiş qaydada qeydə alınmalıdır. İstintaq hərəkətlərinin protokolları xüsusi olaraq hazırlanmış «İstintaq hərəkətləri protokollarının qeydi kitab»ında istintaq hərəkətlərini aparan həxslər tərəfindən qeydə alınır.

Qeydiyyatdan keçirilməyən istintaq hərəkətlərinin protokolları sübut kimi qəbul edilə bilməz.

Aşağıdakı prosesual hərəkətlərin protokolları da sübut kimi qəbul edilir:

1. Törədilmiş və ya hazırlanan cinayət haqqında şifahi ərizənin qəbulu protokolu. (CPM-nin 204.1-ci maddəsi).
2. Təqsirini boynuna almaqla könüllü gəlmə protokolu (CPM-nin 204.7-ci maddəsi).
3. Tutulma protokolu (CPM-nin 153.2.2-ci maddəsi).
4. Tutulmuş, həbs edilmiş və ya ittiham elan olunmuş şəxsə hüquq və vəzifələrini izah etmə protokolu (CPM-nin 51,85.2.2, 120-ci maddələri).

Göstərilən bütün hallarda prosesual hərəkətlərin protokolları cinayət təqibi üzrə faktı təsdiq edən sübut növü kimi qəbul edilir.

İbtidai araşdırma mərhələsində tərtib edilmiş istintaq hərəkətlərinin protokollarındakı natamamlıq məhkəmə baxışında təqsirləndirilən şəxsi ittiham etmək məqsədilə təhqiqatçının, müstəntiqin, prokurorun və ya hal şahidlərinin ifadələri ilə aradan qaldırıla bilməz.

İstintaq hərəkəti protokolundakı natamamlıq dedikdə, həyata keçirilən istintaq hərəkətinin protokolunun məzmununa dair Cinayət-Prosesual Məcəlləsində irəli sürülən tələblərin həmin protokolda öz əksini tam tapmaması başa düşülür. Başqa sözlə, protokolda öz əksini tapmalı olan məlumatlardan hər hansı birinin protokolda göstərilməməsi protokolun natamam tərtib edildiyini göstərir.

İstintaq hərəkəti protokollarındakı natamamlıqların məhkəmə baxışında aradan qaldırıla bilməməsinə dair müddəə nəzərdə tutulmuşdur. Məsələn, baxış protokolunda müşahidə edilmə ardıcılığı ilə baxış zamanı bütün aşkar olunanlar göstərilməlidir. Əgər cinayət təqibi üçün əhəmiyyət kəsb edən və təqsirləndirilən şəxsin cinayətin törədilməsində iştirakını təsdiq edən, yaxud ona qarşı başqa bir cinayətin törədilməsində ittihamın irəli sürülməsinə səbəb ola bələcək və maddi sübut hesab edilə bilən hər hansı əşya baxış zamanı aşkar edilsə də, baxış protokolunda

göstərilməzsə, protokoldakı həmin natamamlıq məhkəmə baxışında təhqiqatçı, müstəntiq, prokuroru, yaxud hal şahidlərini dindirməklə onların ifadələri ilə aradan qaldırıla bilməz. Bu halda həmin natamamlıq təqsirləndirilən şəxsin xeyrinə təfsir edilməlidir.

Sual 2 . Dindirmə və üzləşdirmə istintaq hərəkətlərinin aparılması.

Cinayət işinin istintaqı zamanı şahidi dindirmə və ən çox yayılmış istintaq hərəkətidir. Əksər cinayət işləri üzrə şahid ifadəsi əsas və başlıca sübutetmə vasitələrindən biridir. Bununla bərabər şahidi dindirmə çətin və mürəkkəb istintaq hərəkətidir. Şahidi dindirmənin əksər cinayət işlərinin istintaqı aparılarkən mövcud olması və ondan sübutetmə vasitələrindən biri kimi istifadə edilməsi bu istintaq hərəkətinin böyük əhəmiyyətini göstərməklə, onun müstəntiq tərəfindən, ətraflı və dəqiq aparılmasını tələb edir.

Şahidi dindirmədə məqsəd iş üçün mühüm əhəmiyyətə malik olan hallar haqqında şahiddən doğru və düzgün məlumat almaqdır. İş üçün əhəmiyyətə malik olan hallar o hallar hesab olunur ki, cinayət işinin düzgün həlli həmin halların müəyyən edilməsindən asılı olsun. Şahid sifəti ilə dindirilən şəxslər bir qayda olaraq, müxtəlif xarakterli məlumatlara malik olurlar. Aydın ki, dindirmə zamanı şahidə məlum olan bütün məlumatların alınması cinayət işinin lazım olmayan məlumatlarla süni olaraq şişirdilməsinə səbəb olardı.

Şahid ifadələrinin predmetini təkcə cinayət hadisəsi haqqında olan məlumatlar deyil, həm də cinayətdən əvvəl və ya onun edilməsi zamanı baş verən hallar da təşkil edir. Bununla bərabər mənbəyi məlum olmayan məlumatlara əsaslanan şahid ifadələri sübutları müəyyən etmək üçün istifadə edilə bilməz. (Azərbaycan Respublikasının CPM 126 maddə).

Şahid ifadələrində bəzən şahidin müşahidə etdiyi fakt və ya hadisə haqqında onun subyektiv fikri yaxud nəticələri əks olunur. Şahidin

müşahidə etdiyi hadisə haqqında gəldiyi nəticə və fikir sübut ola bilməz. Şahidin bilavasitə hadisə haqqında ifadəsi işdə olan başqa sübutlarla müqayisə edildikdən sonra sübut kimi qəbul edilə bilər.

İbtidai istintaqda iştirak edən hər bir proses iştirakçısı başqası ilə əvəz edilə bilər. Belə ki, konkret iş üzrə ibtidai istintaq apararı müstəntiq buna əsas verən hallar mövcud olduqda başqa müstəntiqlə əvəz oluna bilər və s. Lakin şahid bu məsələdə müstəsnaıq təşkil edir. Şahid cinayət prosesinin başqa iştirakçılarında fərqli olaraq əvəzedilməzdir. Təqsirləndirilən şəxsin, şübhəli şəxsin və zərər çəkmiş şəxsin qanuni nümayəndələri şahid sifəti ilə dindirilə bilərlər. Bu onunla izah olunur ki, göstərilən şəxslər şahid sifəti ilə əvəzedilməz olduqları kimi qanuni nümayəndə kimi də əvəzedilməzdir. Əgər işdə digər vəzifəni həyata keçirən şəxsin şahid sifəti ilə dindirilməsi zəruriyyəti meydana çıxarsa, bu zaman həmin şəxsin şahid sifəti ilə çıxış etməsinə üstünlük verilir: Məsələn, əgər cinayət işi üzrə ibtidai istintaq apararı müstəntiqi şahid sifəti ilə dindirmək tələb edilərsə, bu zaman həmin müstəntiq istintaq apararıdan kənar edilməli və şahid sifəti ilə dindirilməlidir. İstintaqın aparılması isə başqa müstəntiqə tapşırılmalıdır.

Kənd dükanlarının birində oğurluq edilməsi işi üzrə şahid sifəti ilə dindirilən satıcılara, cinayət hadisəsi olmamışdan bir necə gün qabaq kənd sakinlərindən birinin S-nın hər gün dükana yeni mal alınıb-alınmamasını soruşmasını müstəntiqə söyləmişlər. Sonradan müəyyən edilmişdir ki, S. dükana gələrkən satıcılarla adi söhbət apararaq bərabər, hansı və nə kimi malların və vaxt alınması ilə maraqlanmışlar. Oğurluq isə dükana qiymətli dəri və başqa mallar alınan gecəsi baş vermişdir. Satıcılar dindirmə zamanı bu faktın oğurluqla heç bir əlaqəsi olmadığını yəqin edib, bu barədə müstəntiqə heç bir məlumat verməmişlər. Onlar S-in dükanın nə kimi yeni mallar alması ilə maraqlanmasını soruşduqda, onlar S-in bu işlə maraqlanmasını

göstərmişlər. Bu halın aydınlaşdırılması tez bir zamanda cinayətin açılmasına səbəb olub, S-in cinayətdə iştirakını sübut etdi.

Qanunvericilik şahid sifəti ilə dindirilə bilən şəxslərin yaş həddini dəqiq müəyyən etmir. Ona görə də ibtidai araşdırma zamanı müxtəlif yaşlı şəxslər, o cümlədən yetkinlik yaşına çatmayanlar da şahid kimi dindirilə bilərlər. Lakin bununla belə, qanun şahid kimi dindirilə bilməyən şəxslərin dairəsini də müəyyən etmişdir. CPM-in 95-ci maddəsinə müvafiq olaraq, aşağıdakılar şahid qismində çağırılı və dindirilə bilməzlər:

a) azyaşlı olduqlarına, fiziki və psixi qüsurlarına görə cinayət təqibi üzrə araşdırmalı halları düzgün qavraya və düzgün ifadə edə bilməyən şəxslər;

b) müdafiəçi qismində hüquqi yardım göstərilməsi ilə əlaqədar həmin cinayət prosesinə aid olan məlumatları bilən vəkillər;

c) cinayət prosesində zərər çəkmiş şəxsin, mülki iddiaçının və ya mülki cavabdehin nümayəndəsi qismində cinayət prosesində iştirakı ilə əlaqədar həmin cinayət prosesinə aid məlumatları bilən şəxslər;

ç) cinayət təqibi zamanı yol verilmiş nöqsan və vəzifədən sui-istifadə halları, yeni açılmış hallara görə icraatın təzələnməsi və itirilmiş icraatın bərpası halları istisna olmaqla, öz prosesual səlahiyyətlərini cinayət prosesi ilə əlaqədar həyata keçirmiş hakim, andlı iclaçısı, prokuror, müstəntiq, təhqiqatçı və ya məhkəmənin iclas katibi.

Şahid istintaqa gəlməkdən boyun qaçırdıqda müstəntiqin qərarı ilə polis orqanları tərəfindən məcburi surətdə gətirilir. O, üzrlü səbəbdən gələ bilmədikdə, bu barədə müstəntiqə vaxtında xəbər verməlidir. Şahidin gəlməməsinin üzrlü səbəbləri aşağıdakılar hesab olunur:

a) şahidi gəlmək imkanından məhrum edən xəstəlik;

b) şahidin çağırış vərəqəsini vaxtında almaması;

c) şahidi təyin olunan vaxtda müstəntiqin yanına gəlmək imkanından faktik məhrum edən sair hallar.

Şahid gəlməkdən boyun qaçırmaq və ya ifadə verməkdən imtina etmək üstündə CM-in 298-ci maddəsi ilə, yalan ifadə vermək üstündə isə CM-in 297-ci maddəsi ilə məsuliyyət daşıyır və bu barədə ona xəbərdarlıq edilir.

Şahidin dindirilməsi qaydası. Bu prosesual hərəkəti həyata keçirmək üçün müstəntiq birinci növbədə dəvət olunacaq şahidlərin dairisini müəyyən etməli, onların hansı qaydada və ardıcılıqla çağırılmasını dəqiqləşdirməlidir. Müstəntiq bu məsələni həll etməkdə, şübhəsiz ki, şahidlərin şəxsiyyətini və malik olduqları məlumatların işin araşdırılması üçün nə qədər vacib olması faktorlarını nəzərə almalıdır.

CPM-in 226-cı maddəsində göstərilədiyi qaydada şahid, zərər çəkmiş, şübhəli, təqsirləndirilən şəxs və başqa şəxslər müstəntiqin yanına şəxsən, özləri olmadıqda isə onların yetkinlik yaşına çatmış ailə üzvlərindən, qonşularından, mənzil istismar təşkilatının nümayəndələrindən birinə və ya onların iş, yaxud təhsil yeri üzrə verilən çağırış vərəqəsi ilə çağırılırlar. Onlar, həmçinin teleqram, telefoqram, faksoqram vasitəsilə çağırıla bilərlər. Çağırış vərəqsində kimin, hansı prosesual qismində çağırıldığı, habelə çağırılan şəxsin haraya və nə vaxt (gəlmə günü və saati) gəlməli olduğu göstərilir.

Yetkinlik yaşına çatmamış şahidin dindirilməsi. Cinayət-prosesual qanunvericilik yetkinlik yaşına çatmamış şahidlərin yaş səviyyəsini və psixikasını nəzərə alaraq, onların dindirilməsi üçün xüsusi qaydalar müəyyən edir.

CPM-in 228-ci maddəsinə uyğun olaraq, yetkinlik yaşına çatmayan şahid iş üçün əhəmiyyətli məlumatları şifahi və ya digər formada təqdim edə bilərsə, o, yaşından asılı olmayaraq dindirilə bilər.

Qanunda göstərilmişdir ki, 14 yaşınadək, müstəntiqin mülahisəsinə görə isə 16 yaşınadək olan yetkinlik yaşına çatmamış şahidin dindirilməsi müəllimin, zəruri hallarda isə hakimin və onun qanuni nümayəndəsinin iştirakı ilə aparılır.

Qanunun tələbinə görə 16 yaşına çatmayan şahidə onun yalnız həqiqəti danışmaq vəzifəsi izah edilir, lakin o, ifadə verməkdən imtinaya, ifadə verməkdən boyun qaçırmaya və bilə-bilə yalan ifadə verməyə görə cinayət məsuliyyəti barədə xəbərdar edilmir (CPM-nin 228.4-cü maddəsi).

Lal, kar, kor və ya digər ağır xəstəlikdən əzab çəkən şahidin dindirilməsi. Cinayət – prosessual qanunvericilik bu kateqoriyadan olan şahidlərin dindirilməsinə də çox diqqətlə yanaşmağı tələb edir. CPM-nin 229-cu maddəsində göstərildiyi kimi, lal, kar və ya kor şahidin dindirilməsi onun işarələrini başa düşən və ya onunla işarələr vasitəsilə danışan şəxsin iştirakı ilə aparılır. Həmin şəxsin dindirilmədə iştirakı dindirmə protokolunda əks etdirilir.

Şahidin ruhi və ya digər ağır xəstəlikdən əzab çəkdiyi halda onun dindirilməsi həkimin icazəsi və iştirakı ilə aparılır. Qanun onu da nəzərə almışdır ki, lal, kar, kor və ya digər ağır xəstəlikdən əzab çəkən şahidin dindirilməsində onun qanuni nümayəndəsi və nümayəndəsi iştirak edə bilər (CPM-in 229.3-cü maddəsi).

Zərər çəkmiş şəxsin dindirilməsi. CPM-in 231-ci maddəsində deyilir ki, şahidlərin çağırılması və dindirilməsi üçün müəyyən edilmiş qaydalar eyni ilə zərər çəkmiş şəxsin çağırılması və dindirilməsi zamanı da tətbiq edilir. Amma onu da nəzərə almaq lazımdır ki, şahiddən fərqli olaraq, zərər çəkmiş şəxsin cinayət işinə olan münasibətindən asılı olaraq, onun dindirilməsinin bir sıra özünəməxsus xüsusiyyətləri vardır.

Şahidin dindirilməsi protokolu. Şahidin dindirilməsi haqqında müstəntiq tərəfindən xüsusi protokol tərtib olunur.

Dindirmə protokolu müstəntiq və şahid tərəfindən onun axırında, habelə şahid tərəfindən əlavə olaraq onun hər səhifəsində imzalanır. Dindirmə tərcüməçisinin iştirakı ilə aparıldıqda tərcüməçi dindirmə protokolunu şahidlə bərabər və ilk növbədə imzalayır. Qanunda göstərilir ki, şahid dindirmə protokolunu imzalamaqdan imtina etdiyi halda

müstəntiq həmin imtınanın səbəbini araşdırır və protokolu öz imzası ilə təsdiq edir (CPM-nin 230.7-ci maddəsi). Şahidin savadsızlığı və ya fiziki qüsurları üzündən dindirmə protokolunu imzalaması mümkün olmadıqda, müstəntiq bu halları protokolda əks etdirir və onu öz imzası ilə təsdiq edir.

Şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxsin dindirilməsi.

Qanunvericilikdə qeyd olunduğu kimi, şübhəli şəxsin dindirilməsi onun tutulmasından və ya barəsində qətimkan tədbirinin tətbiq edilməsi barədə qərar ona elan edildikdən dərhal sonra aparılır. Şübhəli şəxs tutulduğu halda o, öz ifadələrini müdafiəçinin iştirakı ilə vermək hüququna malikdir. Bununla əlaqədar cinayət-prosessual qanunvericilik tələb edir ki, şübhəli şəxsin dindirilməsində müstəntiq CPM-in 92.3-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş hallarda müdafiəçinin iştirakı əvvəlcədən təmin etməlidir. Çünki CPM-in 92.12-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş hallarda şübhəli şəxsin dindirilməsində müdafiəçinin iştirakı məcburidir.

Qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş qaydaya əsasən, müstəntiq təqsirləndirilən şəxsin dindirilməsini ona ittiham elan edildikdən dərhal sonra aparmalıdır (CPM-in 223.1-ci maddəsi) təxirəsalınmaz hallar istisna olmaqla, təqsirləndirilən şəxsin dindirilməsi yalnız gündüz vaxtı aparılmalıdır. Təqsirləndirilən şəxsin dindirilməsi ibtidai araşdırmanın yeri, zəruri hallarda isə onun olduğu yer üzrə aparılır. O, iş üzrə digər şəxslərdən ayrılıqda dindirilməli və onun həmin şəxslərlə ünsiyyətdə olmaması üçün müstəntiq tərəfindən ciddi tədbirlər görülməlidir.

Şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxsin lal-kar olduğu, yaxud məhkəmə icraatı dilini bilmədiyi hallarda həmin andaca üçüncü şəxs – əlaqələndirici şəxs – tərcüməçi ortaya çıxır. Vaxtında tərcüməçi dəvət edilməsi, onunla tanışlıq, onun professional keyfiyyətlərini və üslubunu bilmə müstəntiq bu və ya digər taktiki üsulu «işə salmağa» imkan verir (məsələn, dindirmə fasiləsiz zamanı üzvləşdirmənin aparılması, maddi

sübutun təqdim olunması, sual-cavab sistemi üzrə sərbəst danışıqdan sonra dindirmə və s.).

Üzləşdirmə. Bu istintaq hərəkətinin mahiyyəti və aparılması qaydası CPM-si 235-ci maddəsində geniş şərh edilmişdir. İfadələrində əhəmiyyətli ziddiyyətlər olduqda, müstəntiq əvvəl dindirilmiş iki şəxs arasında üzləşdirmə aparmaq hüququnu əldə edir. Üzləşdirmə şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxsin iştirakı ilə aparıldıqda, müstəntiq həmin istintaq hərəkətinin aparılmasında, həmçinin onun müdafiəçisinin iştirakını əvvəlcədən təmin etməlidir.

Üzləşdirmə xarici görünüşdən dindirməyə oxşasa da, ancaq onlar bir-birindən kifayət qədər fərqlənirlər. İbtidai araşdırma zamanı şahidlər, təqsirləndirilən şəxslər və şübhə edilən şəxslər adətən təklidə, yəni digər şahidlərin, təqsirləndirilən şəxslərin iştirakı olmadan dindirilir. Amma bundan fərqli olaraq, üzləşdirmədə isə ifadələri arasında mühüm ziddiyyətlər olan iki şəxs iştirak edir və hər ikisi müstəntiq tərəfindən eyni vaxtda dindirilir. Üzləşdirmə ancaq qabaqcadan dindirilmiş şəxslər arasında aparılır. Üzləşdirmənin eyni vaxtda iki nəfərdən artıq şəxs arasında aparılmasına yol verilmir.

Üzləşdirmənin əvvəlində aralarında üzləşdirmə aparılan şəxslərin bir-birini tanıması və onların münasibətləri dəqiqləşdirilir. Üzləşdirməyə çağırılmış şəxslərə aydınlaşdırılması üçün üzləşdirmənin aparıldığı işin halları üzrə növbə ilə ifadə vermək təklif olunur. Bundan sonra müstəntiq suallar verir. Üzləşdirməyə dəvət olunmuş şəxslər müstəntiqin icazəsi ilə bir-birinə suallar verməklə dindirmədə iştirak edə bilərlər. Üzləşdirmədə iştirak edən şəxslərdən hansının birinci və ya ikinci ifadə verməsi müstəntiq tərəfindən müəyyənləşdirilir.

Cinayət-prosessual qanunvericiliyin tələbinə görə üzləşdirmə iştirakçılarının əvvəlki dindirmələrdə verdikləri ifadələrin səsəndirilməsinə onların üzləşdirmə zamanı ifadə verməsindən və həmin ifadələrin protokola daxil edilməsindən sonra icazə verilir.

Üzləşdirmənin bütün gedişatı protokolda qeyd olunur və müstəntiq üzləşdirmə iştirakçıları həmin protokolun məzmunu ilə tanış edir. Dindirilən, habelə üzləşdirmədə iştirak edən şəxslər protokola əlavə və düzəlişlərin edilməsini tələb etmək hüququna malikdirlər. Üzləşdirmə protokolu müstəntiq, habelə dindirilən şəxs və üzləşdirmədə iştirak edən şəxslər tərəfindən imzalanır. Dindirilən hər bir şəxs öz ifadələrini və protokolun hər səhifəsini imzalayır. Üzləşdirmə zamanı video və kino çəkilişdən və ya digər yazan texniki vasitələrdən istifadə edildikdə, müvafiq yazı, çəkiliş lentləri, yaxud başqa məlumat daşıyıcıları protokola əlavə olunur.

Sual 3. Baxış, meyitin qəbirdən çıxarılması və şəxsi müayinə istintaq hərəkətlərinin keçirilməsinin xüsusiyyətləri.

Baxış. Cinayət-Prosessual Məcəllənin 236.1-ci maddəsinə müvafiq olaraq, cinayətin izlərinin, sübut mənbəyi ola biləcək digər maddi obyektlərin aşkar edilməsi, cinayətin törədilmə hallarının və iş üçün əhəmiyyətli olan digər halların müəyyən edilməsi məqsədi ilə müstəntiq hadisə yerinin, binaların, sənədlərin, əşyaların, insan meyitinin və heyvan cəsədinin baxışını aparır.

Cinayət mühakimə icraatında, bir qayda olaraq, predmetlərin və sənədlərin baxışı müvafiq istintaq hərəkətləri aparılarkən (hadisə yerinin baxışı, axtarış, götürmə) həyata keçirilir. Baxış nəticəsində predmet və ya sənəd barədə əldə edilən məlumatlar həmin istintaq hərəkəti protokolunda qeyd edilir. Predmetin və ya sənədin yerində baxışını aparmaq mümkün olmadıqda, müstəntiq onları qəbul etməsi barədə müvafiq akt tərtib edərək, qablaşdırır və möhürləyir. Bu halda götürülən predmetlərin və sənədlərin baxışı ayrıca aparılır.

Hadisənin aşkar edilməsindən sonra hadisə yerinin təxirə salınmadan baxış halları istisna olmaqla, baxış gündüz vaxtı aparılır. Baxış cinayət işi başlandıqdan sonra və həmin iş üzrə təqsirləndirilən və ya şübhəli şəxs olduğu halda aparıldıqda onun aparılmasında təqsirləndirilən və ya şübhəli şəxsin müdafiəçisi iştirak edə bilər. Bu halda müstəntiq baxışın aparılmasında müdafiəçinin iştirakını əvvəlcədən təmin etməlidir. Hadisə yerinin baxışının aparılmasında azı 2 (iki) hal şahidi iştirak edir.

Hadisə yerinin baxışı aparılarkən polis orqanları müstəntiqə hadisə yerinin mühafizə edilməsində, təqsirkarın yaxalanmasında, habelə zəruri axtarış tədbirlərinin həyata keçirilməsində yaxından kömək etməyə borcludurlar.

Hadisə yerinin baxışının ən mürəkkəb istintaq hərəkətlərindən biridir. Baxışın müvəffəqiyyətlə aparılması müstəntiqdən bacarıq və bilik tələb edir.

Qeyd etmək lazımdır ki, hadisə yerinin baxışı maddi sübutların əldə edilməsində ən yaxşı vasitələrdən biridir. Hadisə yerində qalmış maddi sübutları və cinayətin izlərini başqa yol ilə aşkar etmək mümkün deyildir. Doğrudur, sübut əhəmiyyətinə malik olan əşyalar haqqında ayrı-ayrı məlumatlar almaq, şahidləri dindirmək və başqa istintaq hərəkətləri vasitəsi ilə mümkündür. Lakin belə üsullarla alınan məlumatlar sübut əhəmiyyətinə malik olan əşyanı, adətən hərtərəfli xarakterizə etmir. Əşyanın iş üçün əhəmiyyəti olan bir sıra xarakterik xüsusiyyətləri aydınlaşdırılmış qalır. Məsələn ayaq izinin ölçüsü, forması vəziyyəti və başqa xüsusiyyətləri və s. Odur ki, hadisənin xarakterindən asılı olaraq baxış aparılması və ya bunun başdansıvda aparılması cinayətin istintaqı üçün mühüm sübutların əldə edilməsinə və bir sıra hallarda is cinayətkarların ifşa olunmasına səbəb olur.

Hadisə yerinin baxışı nəticəsində əldə edilən məlumatlar başqa istintaq hərəkətləri nəticəsində alınan məlumatlar kimi axtarış, dindirmə istintaq eksperimenti və s. işdə olan sübutlarla müayinə edilməsi yoxlanılmalıdır. Baxış nəticəsində toplanmış məlumatları yoxlamadan qəti nəticə çıxarmaq çox hallarda iş üçün səhv nəticələr çıxarmaq çox hallarda iş üçün səhv nəticələr verir. Məsələn, oğurluq edilmiş anbarın baxışı zamanı hadisə yerində olan şeylərin yerləri və onun şəraiti hazırda uydurma oğurluq olması fikrinə gəlməyə əsas verirsə, bu zaman irəli sürülən ehtimal işdə olan başqa məlumatlarla dərindən yoxlanılmalıdır. Yoxlama zamanı ayrı-ayrı istintaq hərəkətləri nəticəsində alınan

məlumatlar bir-birinə zidd olarsa baxışın nəticəsində alınan məlumatlara üstünlük verilməlidir. Çünki hadisə yerinin baxışı nəticəsində alınan məlumatlar bir sıra hallarda həqiqətə uyğun gəlməyə də bilər. Məsələn, hadisə yerində və meyidin üstündə zərərçəkmiş şəxslə cinayətkar arasında əlbəyaxa mübarizə getdiyini göstərən işlər olmadıqda və yaxud da odlu silahın bədənə söykənmiş halda açıldığı və heç bir əşyanın oğurlanmadığı müşahidə edilən hallarda, bəzi müstəntiqlər dərhal özünü öldürmə olması haqda nəticə çıxarırlar. Halbu ki, baxışda aşkar edilən özünü öldürmə əlamətləri nisbidir və bu təklifdə qəti qərara gəlmək üçün əsas ola bilməz.

Baxış yeri baxış qurtarana qədər mühasirəyə alına bilər. Baxış aparılarkən polis orqanları müstəntiqə kömək etməyə borcludur.

Müstəntiq hadisə yerinin baxışını müvəfəqiyyətlə başa çatdırmaq məqsədilə, bütün hallarda yuxarıda göstərilən prosesual qaydaları rəhbər tutmaqla yanaşı, bu sahədə istintaq təcrübəsinin ümumiləşdirilməsini nəticəsində müəyyən edilmiş taktiki qaydalara da riayət etməlidir. O, hadisə yerinin baxış edilməsi qərarına gəlsə, müayinənin aparılması üçün bir sıra hazırlıq hərəkətləri həyata keçirilməlidir. Belə ki, baxışa lazımi hazırlıq onun keyfiyyətli aparılmasının təmin edən əsas şərtlərdən biridir. Bu hazırlıq əsas etibarilə 2 hissədən ibarətdir.

a) onun hadisə yerinə gələndən sonra baxış başlayana qədər gördüyü işlərdir. Müstəntiq hadisə yerinə gələndən qədər hadisə yerinin toxunulmazlığını təmin etməli baxış tətbiq edilən hallarda bunu təmin etməlidir. O, hadisə yerinə gələndən sonra iş bilavasitə baxışa başlayana qədər: baxışa maneçilik göstərə bilən şəxsləri hadisə yerindən kənar etməli, ilk hadisə yerinə gələn polis işçiləri tərəfindən hadisə yerinin qorunub-qorunmamasını və cinayətkarın müəyyən edilməsi, onun yaxalanmasının təşkil edilib edilməməsini müəyyən etməli, hadisə haqqında məlumat toplaması, əgər hal şahidləri dəvət olunmamışsa,

onları dəvət etməli, nə kimi hüquq və vəzifələrə malik olmalarını onlara başa salmalı və baxışa daxil ediləcək yerin sərhəddini və baxışın aparılma metodunu müəyyən etməlidir. Müstəntiq göstərilən hazırlıq hərəkətlərini etdikdən sonra bilavasitə baxışa başlayır.

Hadisə yerinin vaxtında baxış edilməsi cinayətkarın buraxdığı izlərin və başqa sübutların əldə edilməsinə iş üzrə fərziyələrin düzgün irəli sürülməsinə və s. bu kimi mühüm məlumatların əldə edilməsinə imkan yaradır.

Hadisə yerinin vəziyyətində pozuntular və ya dəyişikliklər edilməsi qorxusu olduğu hallarda baxış təcili başlanması xüsusilə vacibdir. Məsələn, meyitin küçədə tapılması, avtomobil qəzası və s.

Yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi, Azərbaycan Respublikası CPM-in 236-cı maddəsinə müvafiq olaraq hadisə yerinin baxışı təxirə salına bilməyən hallardan başqa, gündüz aparılmalıdır. Baxış gecə aparıldıqda hadisə yeri müvafiq işıqla təmin edilməlidir. Lakin gecə vaxtı süni işıqla hadisə yerində olan ayrı-ayrı izlər və xırda xüsusiyyətlər aşkar edilməmiş qala bilər. Bu sahədə hər hansı nöqsanın qarşısını almaq məqsədi ilə baxış aparılan gecənin səhəri hadisə yeri təkrar baxış edilməlidir.

Müstəntiq və təhqiqatçı baxışın taktiki qaydalarına riayət etməklə yanaşı, baxış zamanı elmi-texniki vasitələri bacarıqla tətbiq etməyi və baxış prosessual qaydada düzgün rəsmiləşdirməyi dəqiq bilməlidir.

Hadisə yerinin baxışı qurtardıqdan sonra müstəntiq və ya təhqiqatçı baxışın məzmunu və nəticələri haqqında protokol tərtib edir.

Baxış protokolunun tərtibi zamanı protokolda təsvir edilən halların aydın və dəqiq olmasına xüsusi fikir verilməlidir. Çünki hər hansı xüsusiyyətin protokolda aydın və dəqiq göstərilməsi gələcəkdə böyük çətinliklər törətməklə, protokolun bir sübut kimi əhəmiyyətini azaldır.

Meyitin qəbirdən çıxarılması (eksqumasiya). Bir qayda olaraq, meyitin baxışı cinayət törədilən yerdə müstəntiq tərəfindən hal şahidlərinin və məhkəmə tibb ekspertinin iştirakı ilə aparılır. Bu vaxt

məhkəmə tibb ekspertinin iştirakı mümkün olmadığı hallarda isə digər həkim dəvət edilə bilər.

Meyitin qəbirdən çıxarılması zərurəti olduqda müstəntiq ibtidai araşdırmaya prosesual rəhbərliyi həyata keçirən prokuror qarşısında meyitin qəbirdən çıxarılmasına icazə alınması üçün məhkəməyə təqdimatla müraciət edilməsi haqqında əsaslandırılmış vəsatət qaldırır. Meyitin qəbirdən çıxarılması yalnız məhkəmənin qərarı əsasında həyata keçirilə bilər.

Meyit müstəntiqin, məhkəmə təbabəti sahəsində mütəxəssisin, ölmüş şəxsin yaxın qohumlarının və ya onun qanuni nümayəndələrinin (onların istəyindən asılı olaraq) iştirakı ilə qəbirdən çıxarılır. Qəbirdən çıxarıldıqdan sonra meyit göstərilən şəxslərin müşayəti ilə digər tədqiqatların aparılması üçün müvafiq tibb idarəsinə aparılır.

Meyitin qəbirdən çıxarılmasında müstəntiqin göstərişi və ya icazəsi ilə foto, video, və kino çəkilişdən və ya digər yazan texniki vasitələrdən istifadə edilir. Meyitin qəbirdən çıxarılması qurtardıqdan sonra müstəntiq bu istintaq hərəkətinin protokolunu tərtib edir və həmin protokolda meyitin qəbirdən çıxarıldığı vaxt, tarix və yer; müstəntiqin, məhkəmə təbabəti sahəsində mütəxəssisin, digər iştirak etmiş şəxslərin şəxsiyyəti barədə məlumatlar; müşahidə edilməsi ardıcılığı ilə meyitin qəbirdən çıxarılması zamanı bütün əşkar olunanlar ətraflı və dəqiq göstərilir.

CPM-in 237.5-ci maddəsinə müvafiq olaraq, meyitin qəbirdən çıxarılması haqqında protokol ona öz qeydlərinin daxil edilməsini tələb etmək hüququna malik olan istintaq hərəkətinin bütün iştirakçıları tərəfindən imzalanır. Protokol bir neçə səhifədə tərtib edildikdə onun hər bir vərəqi istintaq hərəkətinin iştirakçıları tərəfindən imzalanır. Meyitin qəbirdən çıxarılması zamanı foto, video və kino çəkilişdən və ya digər yazan texniki vasitələrdən istifadə edildikdə, müvafiq olaraq fotosəkillər və ya çəkiliş letləri, yaxud başqa məlumat daşıyıcıları protokola əlavə olunur.

Şəxsi müayinə. Cinayət-prosessual qanunvericiliyin bu istintaq hərəkətinin aparılmasına dair izahından aydın olur ki, məhkəmə-tibb ekspertizasının keçirilməsi tələb edilmədiyi halda şübhəli, təqsirləndirilən, zərər çəkmiş şəxsin və ya şahidin bədənində cinayətin izlərini və ya xüsusi əlamətləri aşkar etmək məqsədilə müstəntiq onların şəxsi müayinəsini apara bilər. Bu məqsədlə aparılan istintaq hərəkəti şəxsi müayinə adlanır.

Onu da qeyd etmək lazımdır ki, şəxsi müayinə öz təyinatına və cinayətin izlərinin aşkar edilməsi üsullarına görə istintaq baxışına daha çox bənzəyir. Lakin əslində bu istintaq hərəkətləri arasında mühüm fərqlər də mövcuddur. İlk növbədə bu fərq ondadır ki, həmin prosesual hərəkətlərin obyektləri müxtəlifdir. Belə ki, baxışdan fərqli olaraq şəxsi müayinənin obyektii insan bədənidir.

Şəxsi müayinə bədəndə izlərin və xüsusi əlamətlərin müəyyən edilməsi müayinə yolu ilə mümkün olduqda aparıla bilər. Əgər belə izlərin və ya xüsusi əlamətlərin müəyyən edilməsi məhkəmə-tibb ekspertizasının aparılmasını tələb edirsə, onda şübhəsiz ki, şəxsi müayinə aparıla bilməz. Şəxsi müayinə zamanı müayinə edilən şəxsin ləyaqətini alçaldan və ya səhhəti üçün təhlükəli olan hərəkətlərə yol verilmir.

Şəxsi müayinə aparılması barədə məhkəmənin və ya müstəntiqin qərarı, haqqında qərar çıxarılmış şəxs üçün məcburidir. Şəxsin tutulması və ya həbs edilməsi halları istisna olmaqla, insanın iradəsinə zidd onun şəxsi müayinəsi yalnız məhkəmənin qərarı əsasında aparılır. Təqsirləndirilən və ya şübhəli şəxs üzərində şəxsi müayinənin aparılmasında onun müdafiəçisi iştirak edə bilər.

Qanunda göstərilir ki, zəruri hallarda şəxsi müayinə həkimin və ya məhkəmə təbabəti sahəsində mütəxəssisin iştirakı ilə aparılır. Barəsində şəxsi müayinə aparılan şəxsin soyundurulması ilə müşayiət edilən şəxsi müayinə eyni cinsdən olan şəxslərin iştirakı ilə aparılır.

Şəxsi müayinə hal şahidlərinin iştirakı ilə aparılmalıdır. Əks cinsdən olan şəxsin soyundurulması zərurəti yarandığı halda müstəntiq, təqsirləndirilən və ya şübhəli şəxsin müdafiəçisi həmin istintaq hərəkətinin aparılmasında iştirak edə bilməzlər. Bu halda müstəntiqin tapşırığı ilə şəxsi müayinə, müayinə edilən şəxslə eyni cinsdən olan iki nəfər hal şahidinin iştirakı ilə həkim və ya məhkəmə təbabəti sahəsində mütəxəssis tərəfindən həyata keçirilir.

Yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi, şəxsi müayinənin keçirilməsi prosesində bir sıra şəxslər iştirak edirlər. Əgər həmin şəxslərdən biri məhkəmə icraatı dilini bilmirsə, onda müayinədə iştirak etmək üçün tərcüməçi çağırılır.

Bu istintaq hərəkətinin şəxsin soyunması ilə müşayiət olunan hallarında həmin cinsdən olan tərcüməçi iştirak etməlidir.

Adı çəkilən istintaq hərəkəti aparılarkən tərcüməçi aşağıdakıları tərcümə etməlidir: şəxsin müayinə edilməsi barədə çıxarılmış qərar, müayinədən keçən şəxsin hüquq və vəzifələrinin izah olunması, həqiqətin müəyyən edilməsi üçün aparılan hərəkətin əhəmiyyəti, həmçinin onun ərizə və vəsatətləri və s.

Cinayət-prosessual qanunvericiliyin müvafiq müddəalarına əsasən bu istintaq hərəkəti müayinə olunan şəxsin bədənində, qeyd etdiyimiz kimi, cinayətin izlərini, yaxud xüsusi əlamətlərin mövcud olmasını müəyyən etmək məqsədilə aparılır. Axırıncılara həmçinin tatuirovka da aiddir. Bu əlamət nəinki tək-cə tez-tez müxtəlif təsvirləri, eyni zamanda müayinə olunan şəxsin milli dildəki yazılarını da əks etdirir. Hərdən müayinə zamanı müxtlif xarici dillərdə olan döymələrə, nakolkalara da rast gəlinir. Belə hallarda tərcüməçilərsiz keçinməklə, ümumiyyətlə, mümkün deyildir. Müayinə protokoluna tatuirovkanın məzmununu yazmaqdan ötrü tərcüməçi onu məhkəmə icraatı dilinə tərcümə etməlidir. Adı çəkilən protokolda tərcüməçinin iştirak etməsi faktı ilə yanaşı tərcümənin məzmunu da əks olunur. Müayinə olunan şəxsin ərizə

və vəsatətləri, onların cavabları ətraflı şəkildə yazılır. Tərcüməçi müayinə protokolunu müayinə edilən şəxsə şifahi tərzdə tərcümə edir və onu imzalayır.

Şəxsi müayinə qurtardıqdan sonra müstəntiq bu istintaq hərəkətinin protokolunu tərtib edir və protokolda şəxsi müayinə zamanı onun tərəfindən edilmiş bütün hərəkətləri və aşkar olunmuş halları əks etdirir. Şəxsi müayinə protokolu ona öz qeydlərinin daxil edilməsini tələb etmək hüququna malik olan istintaq hərəkətinin bütün iştirakçıları tərəfindən imzalanır. Protokol bir heç səhifədə tərtib edildikdə onun hər bir vərəqi istintaq hərəkətinin iştirakçıları tərəfindən imzalanır.

NƏTİCƏ

Beləliklə, mühazirədə cinayət işlərinin istintaqı ilə əlaqədar aparılan istintaq hərəkətlərinin anlayışı, əhəmiyyəti və növləri sadalandı. İstintaq hərəkətlərinin ibtidai istintaq mərhələsində həyata keçirilməsi, müvafiq qaydada qeydiyyatdan keçirilməsi və cinayət-prosessual normalarla tənzimlənməsi xüsusi olaraq qeyd olundu.

Mühazirənin ikinci sualı dindirmə və üzləşdirmə istintaq hərəkətlərinə aid edilmişdi:

Burada dindirmənin anlayışı, növləri və xüsusiyyətləri barədə kifayət qədər ətraflı məlumatlar verilməklə, keçirilməsinin prosesual qaydası şərh olundu. Dindirmənin çətin və mürəkkəb istintaq hərəkəti olması göstərilməklə, dindirməyə hazırlıqdan başlayaraq onun nəticələrinin sübuti əhəmiyyətinə dair müxtəlif fikirlərə münasibət bildirildi.

Baxış istintaq hərəkətinə isə mühazirənin üçüncü sualında toxunulur. Baxışın anlayışı, aparılma əsasları, baxış keçirilərkən iştirak edən şəxslər, onların hüquq və vəzifləri, sxemlər, planlar və s. haqda kifayət qədər geniş məlumatlar verməyə çalışdıq.

Hesab edirik ki, haqqında danışılan «istintaq hərəkətləri» adlı mövzu Sizin gələcək təcrübi fəaliyyətinizin düzgün şəkildə həyata keçirilməsinə öz töhvəsini verəcəkdir. Eyni zaman cinayət-prosessual qanunun tərcübədə tətbiqinə dair müəyyən istiqamətlər vermiş olacaqdır.